

РЕЦЕНЗИИ

РОЗПОЧИНАЛОСЬ У БОЛГАРИИ...

Рецензія на збірку наукових праць Олександра Кирилюка
"Доповіді та статті. 1977-2020 рр." – Київ-Одеса: ЦГО НАНУ, 2021–
776 с. ISBN 978-966-02-9382-3

Анатолій Аблов

кандидат філософських наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
balabanca51@gmail.com
ORCID 0000-0002-8660-4678

DOI: [https://doi.org/10.34017/1313-9703-2022-1\(19\)-2\(20\)-111-112](https://doi.org/10.34017/1313-9703-2022-1(19)-2(20)-111-112)

Книга, що її видав завідувач кафедри філософії Одеської філії Центру гуманітарної освіти Національної академії наук України, доктор філософських наук, професор О. С. Кирилюк, має мало аналогів – він зібрав в ній усі свої статті, що виходили у різних періодичних виданнях протягом майже сорока років. Переважну їхню більшість написано на основі доповідей та виступів на наукових конференціях, симпозіумах, семінарах. У підсумку вийшов солідний том обсягом під вісімсот сторінок.

Передусім, О. С. Кирилюка як представника Київської школи філософії, випускника аспірантури Інституту філософії НАНУ цікавить провідна для інституту філософсько-антропологічна тематика з її ключовими категоріями людини та світу. Але оскільки немає людини поза своїм народом, то до цього напрямку є дотичними і праці автора з етноантропології.

Проте, основним напрямком досліджень О. С. Кирилюка є філософія культури в філософсько-антропологічному контексті. Він тривалий час працює над проблемою універсальї культури, результатом чого є розроблена ним оригінальна цілісна концепція категорій граничних підстав та світоглядних кодів як універсальї культури. Оприлюдненню цієї концепції у низці монографій передували статті у філософській періодиці. Відповідно, ці статті зібрані у збірці під рубрикою "Становлення, розвиток та імплементація концепції універсальї культури". Близькою до неї є рубрика "Реконструктивні культурологічні фольклористика, урбаністика та семіотика". У цьому ж тальвезі знаходяться розвідки, написані за доповідями на традиційних "сміхових конференціях", що їх регулярно проводять філософи та культурологи Одеського національного університету, в організації яких бере участь і одеська філія ЦГО. Ці статті зібрані під рубрикою "Гелологічні дослідження. Сміхова культура".

Не чужою для О. С. Кирилюка є й класична філософська проблематика. Статті з метафізики, логіки та методології наукового дослідження, філософії свідомості, феноменології, герменевтики та соціальної і політичної філософії входять до відповідних рубрик. Окрему рубрику складають статті, де досліджуються філософсько-світоглядні аспекти творчості видатного поета-мислителя Максиміліана Кириєнка-Волошина, а також статті з творчості знаної вченої Ольги Фрейденберг, котрі розподілилися по різних рубриках, хоча їх можна було б зібрати в один розділ під навою "Фрейденбергознавство". Завершує збірку розділ з філософської мемуаристики, де містяться спогади про колег.

Разом з тим, слід зазначити, що, попри всю широту охоплення філософських проблем, переважна більшість праць підпорядкована єдиному підходу до предмету розгляду,

котрий полягає у концептуальній єдності методології дослідження, а саме, у застосуванні розробленої автором концепції екзистенціальної семіотики.

Прикметно, що вперше О. С. Кирилюк оприлюднив основи своєї концепції у провідному філософському часописі Болгарії – "Філософська мисль" під час стажування у 1985-1986 роках на філософському факультеті Софійського університету імені Климента Охридського. Початок цієї роботи поклала рецензія на низку колективних монографій Кафедри філософії Академії наук України, написана у співавторстві з Іллею Тасєвим та Марією Ніколовою (Філософська мисль, 1986, Год. XLII, Кн. 9), в якій головну увагу було приділено фундаментальним визначенням людського буття – передусім в аспекті життєзначущих цінностей.

Надалі О. С. Кирилюк почав розробляти категоріальний апарат своєї концепції, і вже у перших своїх статтях на цю тему він визначив, що мова має йти, передусім, про універсально-культурні структури цього буття та цих цінностей. Такими універсалами культури, на думку автора концепції, є категорії граничних підстав (народження, життя, смерть та безсмертя) та світоглядні коди (аліментарний, еротичний, агресивний та інформаційний). Комбінація цих восьми базових елементів утворює автентичну глибинну структуру будь-якого тексту культури.

З доповідями на дану тему О. С. Кирилюк виступав на засіданнях кафедри університету, Академічної ради науково-дослідного інституту культури БАН (за матеріалами якої у шостому номері за 1986 рік часопису "Проблеми на культура" разом з Михайлом Бичваровим було видано статтю), на Літній Варненській школі філософії з наступною публікацією, а підсумкові висновки відносно авторської концепції було викладено у часописі "Філософська мисль" (1987: Год....XLIII, Кн. 8). Статті дано мовою оригіналу з широкими анотаціями українською, англійською та російською.

Вказана концепція була не єдиним новаційним напрямком досліджень О. С. Кирилюка під час стажування, ним активно розроблялась негласно заборонена за тих часів проблема протиріч при соціалізмі, нароби з якої також вперше були оприлюднені у тезах болгарських конференцій та у часописі "Філософська мисль" і пізніше у розгорнутому вигляді увійшли до колективної монографії "Закон єдності протилежностей" та у рецензовану збірку. Але з часом ця тема, зрозуміло, перестала бути актуальною і не мала такого щасливого подовження, як розробка концепції категорій граничних підстав як універсалій культури. У наступні роки вийшли друком монографії О. С. Кирилюка про універсально-культурну будову міфу, епосу, новели, казки, обряду, Біблії, інших текстів культури. На цю тему дослідник успішно захистив докторську дисертацію.

Концепція універсалій культури виявилась настільки універсальною, що її використовують у своїх дослідженнях фахівці з самих різних галузей наукового знання – філології та літературознавства, семіотики та археології, фольклору та педагогіки, релігієзнавства і соціології, театрознавства і музикознавства, права і теорії управління, культурології та структуралізму. Ця концепція для цих галузей знання виявилась настільки органічним методом досліджень, що її автора зараховували не тільки до культурологів, але й до структуралістів та семіотиків, філологів та лінгвістів тощо. У своїх оцінках цієї концепції вони розцінюють її значущість на рівні світових досягнень, згадуючи його її автора разом з такими корифеями науки, як Р. Барт, М. Бахтін, А. Греймас, М. Еліаде, У. Еко, Вяч. Вс. Іванов, Е. Кассіер, Ж. Лакан, К.Леві-Стросс, О. Лосєв, Ю. Лотман, В. Топоров, О. Фрейдєнберг, Б. Успенський, Дж.Фрезер, М.Фуко, І. Хейзінга, К. Юнг та інші.

Так О. С. Кирилюк вписав й свою сторінку у розвиток українсько-болгарських філософських зв'язків.